

современности: Актуальные проблемы общества и культуры в западной социальной теории : [хрестоматия]. – Казань : Изд-во Каз. ун-та, 2001. – С. 150-159.

3. Голд Дж. Психология и география. Основы поведенческой географии / Дж. Голд. – М. : Прогресс, 1990. – 188 с.

4. Голод А.П. Основні підходи до вивчення політичної поведінки населення / А. П. Голод // Географія і сучасність : [зб. наук. праць Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова]. – К. : Видавництво Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 2003. – С. 270-278.

5. Колосов В. А. Территориально-политическая организация общества : автореф. дисс. на соиск науч. степени доктора геогр. наук : спец. 25.00.24 «Экономическая, социальная и политическая география» / В. А. Колосов. – М., 1992. – 42 с.

6. Agnew J. Mapping Politics: How Context Counts in Electoral Geography / J. Agnew // Political Geography, t. 15. – 1996. – № 2. – P. 129-146.

7. Lipset S. M. Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments / S. M. Lipset, S. Rokkan // The West European Party System. – Oxford : Oxford University Press, 1990. – P. 91-111.

8. Zarycki T. Region jako kontekst zachowan politycznych / T. Zarycki. – Wydawnictwo Naukowe Scholar : Warszawa, 2002. – 195 s.

Анотація

У статті розглянуто сучасні підходи до дослідження політичної поведінки населення – соціологічні, політологічні, політико-географічні та психологічні. Виділено економічний аспект таких досліджень та окреслено напрямки впливу політичної поведінки населення на соціально-економічний розвиток регіону.

Ключові слова: політична поведінка, соціально-економічний розвиток, регіон, підходи.

Аннотация

В статье рассмотрены современные подходы к исследованию политического поведения населения – социологические, политологические, политико-географические и психологические. Выделен экономический аспект таких исследований и очерчены направления влияния политического поведения населения на социально-экономическое развитие региона.

Ключевые слова: политическое поведение, социально-экономическое развитие, регион, подходы.

Annotation

Modern approaches of research of population political behavior – sociological, politological, political-geographical and psychological are considered in the article. The economic aspect of such researches is selected and directions of influence of population political behavior on socio-economic development of region are outlined.

Key words: political behavior, socio-economic development, region, approaches.

УДК 339.9:339.7

**Пробоїв О.А.,
к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки
Нетреб'юк Х.О.,
Івано-Франківський інститут менеджменту THEU**

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІКИ ЧЕХІЇ В КОНТЕКСТІ БОРГІВ КРАЇН ЄВРОЗОНИ

Постановка проблеми. Чехія – одна з не багатьох країн, яка за короткий час зуміла збудувати досить сильну і стабільну економіку. Серед посткомуністичних держав ця країна входить до низки лідерів за рівнем життя. Однак, криза боргів країн Єврозони спричинила негативні тенденції в економіці Чехії, оскільки зростання зовнішніх заборгованостей сусідів зумовило скорочення ринку споживання внаслідок падіння доходів населення й корпорацій, що знайшло своє відображення в структурі експорту й імпорту країни. Вищезазначене визначає актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти розвитку економік країн ЄС в умовах глобальної фінансової нестабільності досліджувались у працях провідних вітчизняних й зарубіжних вчених: В. Гейця, Є.Савельєва, О.Сохрацької, Ю.Макогона, Ю.Пахомова, В.Корнєєва, З.Луцишин, П.Гайдуцького та ін. Аналіз багатьох публікацій показав, що питання

виникнення й напрями подолання кризи боргів країн Євросони перебувають в центрі уваги багатьох експертів.

Проте, незважаючи на значну увагу, яка приділяється зазначеним проблемам, малодослідженим залишається питання розвитку окремих економік в контексті кризи боргів для виявлення комплексного впливу глобальної фінансової нестабільності на розвиток різних секторів економіки з метою пошуку шляхів забезпечення позитивної динаміки макроекономічних показників й створення сприятливих умов для економічного зростання країни.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження економічного становища Чехії та її розвитку у контексті боргів країн Євросони.

Для досягнення зазначеної мети вирішуються наступні завдання: розкривається специфіка функціонування сучасної економіки Чехії; виявляється вплив фінансової кризи на економіку країни й окреслюються напрями подолання назрілих проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Починаючи з середини XIX століття, Чехія стала однією з найбільш економічно розвинених країн Європи. Провідними галузями промисловості були текстильна, харчова, гірничодобувна, металургійна, машинобудівна. Після «оксамитової революції» 1989 року у країні відбулися широкомасштабні економічні реформи, в основі яких лежала ваучерна приватизація підприємств, залучення іноземних інвесторів, лібералізація цін та зовнішньої торгівлі, девальвація чеської крони. У результаті проведення реформ зросло промислове виробництво та збільшилися темпи інвестицій [6]. За оцінками спеціалістів легальна державна система, що приваблює іноземних інвесторів надійними гарантіями цілісності їх вкладень, розвинена інфраструктура, кваліфікована і дешева робоча сила, а також низка інших критеріїв створюють передумови швидкого розвитку економіки Чехії.

Чеська Республіка (ЧР, Чехія) належить до числа промислово розвинених країн Центральної Європи. Країна займає територію площею 78 866 кв. км (0,05% від розміру загальної світової території). Чисельність населення країни, станом на 30 вересня 2010 р., становить 10526685 чоловік (приблизно 0,2% від загальної чисельності населення світу) [1]. Чеська Республіка займає 48-е місце у світовій економіці, будучи членом більш ніж 60 міжнародних економічних і чотирьох фінансових організацій.

Промисловість Чеської Республіки забезпечує випуск близько 0,3% світової валової продукції [11]. Більше 70% великих підприємств Чеської Республіки належить повністю або частково транснаціональним і іноземним фірмам, які виготовляють продукцію на експорт. Відтак можна стверджувати, що економічна ситуація в країні здебільшого визначається станом й розвитком її зовнішньоекономічних відносин. Чехію відносять до країн з ринковою економікою, тісно пов'язаною з економіками основних країн ЄС. У результаті проведених за останні 15 років структурних реформ та значного припливу іноземних інвестицій, чеська промисловість значно модернізувалася, а економіка в цілому стала менш матеріало- і енергоємною. Традиційно чеська економіка орієнтована на зовнішні ринки, де реалізується велика частина виробленого в країні ВВП (рис.1).

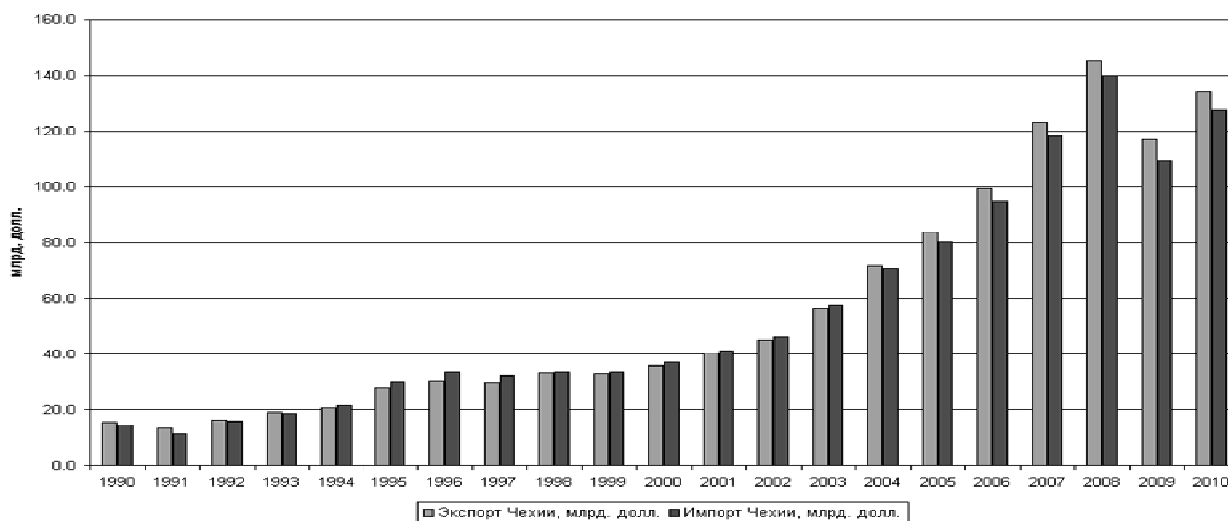
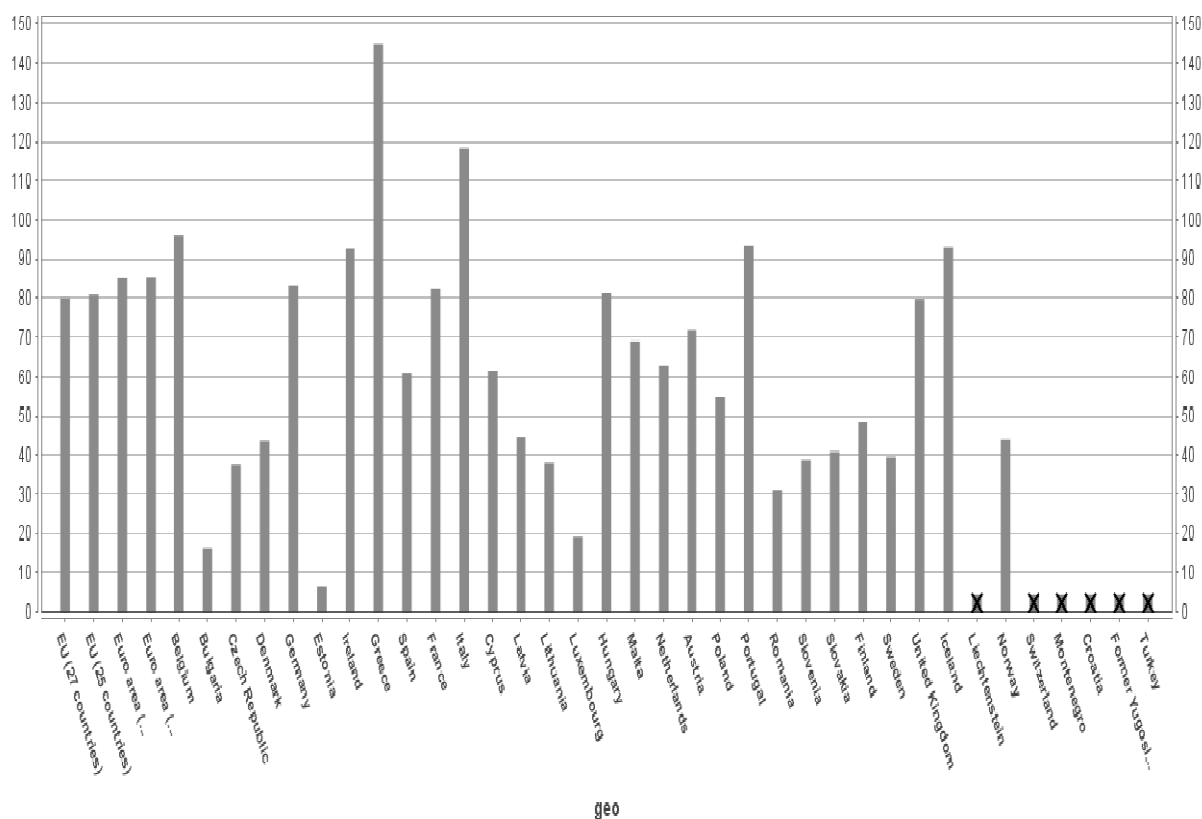

Рис.1. Динаміка зовнішньої торгівлі Чехії 1990 – 2010 рр.[4]

Частка Чехії в світовій зовнішній торгівлі становить: по експорту – 0,5%, по імпорту – 0,6%. Основними торговими партнерами Чехії є країни ЄС, на які припадає за підсумками 2010 року майже 74% зовнішньоторговельного обороту країни. Головним торговим партнером Чехії є Німеччина, частка якої у товарообігу сягає 28,8%, частка Росії в загальному обсязі зовнішньої торгівлі Чехії становить 4,0%, що є 8-м показником серед країн світу [5].

Розвиток економіки Чехії відбувається в умовах розвинутого світового господарства, однак на фоні боргової кризи країн Єврозони негативні тенденції знаходять своє відображення і в економіці цієї країни. Її державний борг збільшився на 185 млрд. чеських крон (9,7 млрд. дол. США) і склав 1344 млрд. чеських крон (70,4 млрд. дол. США). Однак, цей показник урядової заборгованості Чехії на тлі зовнішніх боргів інших країн Єврозони не є критичним (рис.2).

* побудовано на основі даних Eurostat

Рис.2. Державний борг Чехії у 2011 році в контексті країн Єврозони, % від ВВП

Обсяг будівництва країни на початок 2011 року скоротився на 14,6%, а рівень безробіття склав 9,8% [8]. Середня заробітна плата на початок 2011 року досягла суми 23219 крон. Разом з тим, майже дві третини працівників мали заробітну плату меншу, ніж наведена вище сума середньої зарплати. Рівень інфляції становив у січні 2011 році 1,6% [6]. Динаміку середньорічного показника рівня інфляції Чехії у 2011 році в порівнянні з іншими країнами Єврозони можна спостерігати на рис.3.

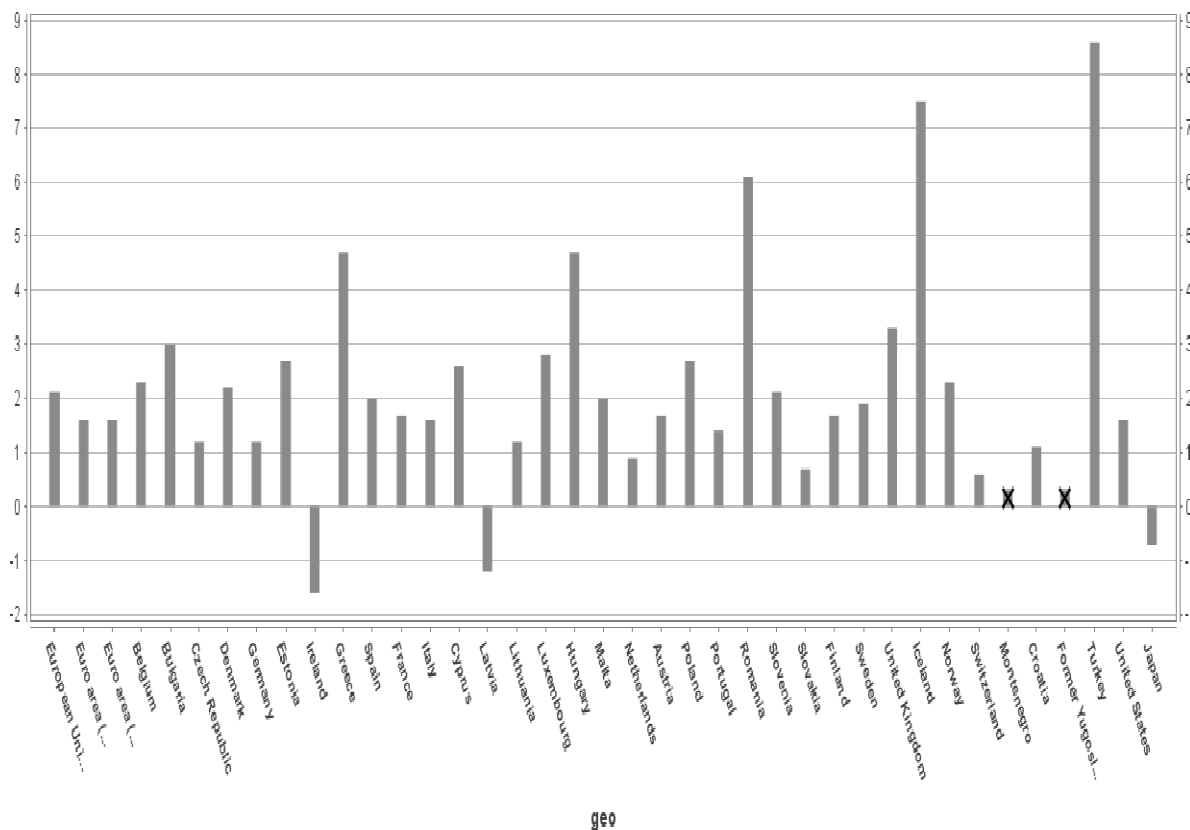
За оцінкою експертів, така економічна ситуація в країні виникла на фоні взаємодії кількох негативних факторів: сезонність у деяких виробничих сферах (сільське господарство, будівництво, туризм), зниження купівельної сили населення внаслідок економічної кризи, скорочення обсягів виробництва і збуту продукції, що у свою чергу призвело до скорочення кількості робочих місць. Враховуючи матеріали національного статистичного бюро Чехії, на початку 2011 року ріст ВВП країни сповільнився до 1,7% з 2,7% у 2010 році. Основним чинником негативної динаміки економічного зростання країни є криза боргів у Єврозоні, так як країни валютного союзу виступають основними торговими партнерами Чехії [10]. Відтак, можна зробити висновок, що наслідки фінансової кризи повністю не подолано.

Слід відзначити, що виходу з кризи чеської економіки істотно сприяє позитивний розвиток зовнішньої торгівлі товарами і послугами. Так, чеський експорт у 2010 році зріс на 17,7%, імпорт – на 20,3%. Попри те, що темпи росту імпорту перевищують темпи росту експорту, країна характеризується позитивним сальдо торговельного балансу, яке становить 124,5 млрд. крон. Значною мірою це було пов'язано із зростанням попиту на автомобілі у Німеччині, Словаччині, Росії (протягом третього кварталу 2010 року їх було експортовано на суму 56 млрд. крон). Впродовж січня 2011 року чеський експорт зріс на 27 % [6].

В товарній структурі експорту традиційно переважають машини та транспортні засоби, в товарній структурі імпорту – енергоносії, хімічні продукти, сировина, обладнання, машини, різні промислові вироби.

У географічній структурі експорту перевага належить країнам з розвинутою ринковою економікою (90%), передусім, членам Євросоюзу (найбільші торговельні партнери – Німеччина,

Франція, Словаччина, Австрія, Британія) [6]. Географічна структура експорту Чехії у 2010 році зображена на рис.4.

* побудовано на основі даних Eurostat

Рис.3. Середньорічний показник рівня інфляції Чехії у 2011 році в порівнянні з іншими країнами Єврозони, %

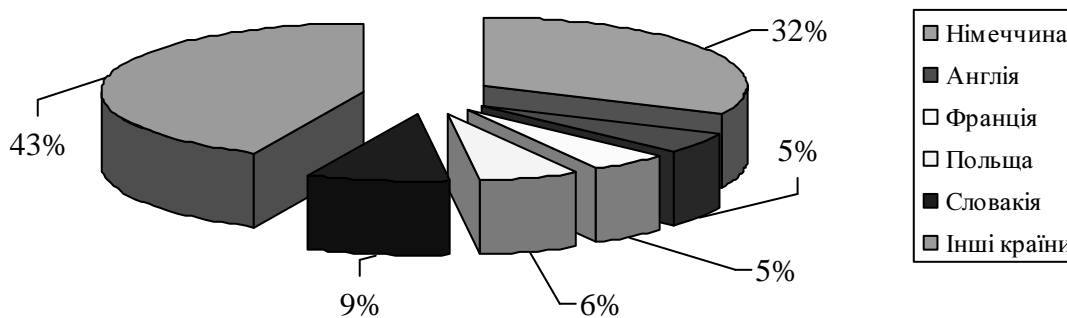

Рис. 4. Регіональна (географічна) структура експорту Чехії у 2010 р.[2]

В структурі імпорту також переважає торгівля з розвинутими ринковими економіками (79%). Водночас відбувається стрімке зростання імпорту з Китаю [6]. Географічну структуру імпорту Чехії у 2010 році зображено на рис.5.

У 2010 році найбільш позитивний зовнішньоторговельний баланс Чехія мала з Німеччиною, Словаччиною та Великою Британією, найвищий дефіцит – у торгівлі з Китаєм, Росією та Японією.

Швидкому подоланню кризових явищ в економіці Чехії сприяє зростання обсягів прямих іноземних інвестицій, адже саме ця країна займає перше місце за рівнем міжнародного руху капіталу серед центральноєвропейських сусідів, таких як Польща, Угорщина, Румунія, Росія, Україна. Так, найвищий серед країн Центральної та Східної Європи рівень іноземних інвестицій – в Чехії на 2010 рік складав більше € 9 тис. на душу населення [4] (рис.6).

Більшість прямих іноземних інвестицій у Чехію в останні роки надходило з країн ЄС, в першу чергу з Німеччини, Люксембургу, Австрії, Голландії, Великобританії, Кіпру, а також з неєвропейських держав – США і Корейської Республіки.

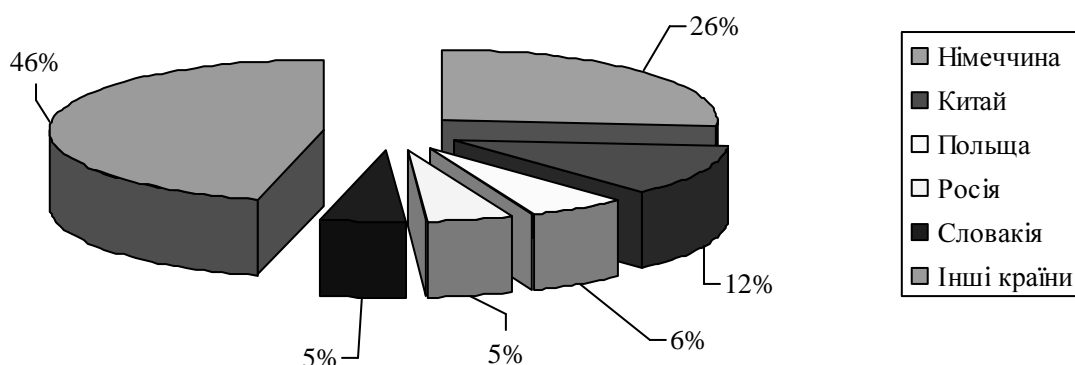

Рис. 5. Регіональна (географічна) структура імпорту Чехії у 2010 р.[2]

Рис. 6. Обсяги прямих іноземних інвестиції на душу населення в Центральній та Східній Європі [4]

Фінансова криза, в якій опинилася Єврозона з початком боргової кризи в Греції, триває з травня 2010 року. Однак, попри численні спроби, державам Європейського Союзу так досі й не вдалося опанувати ситуацією і захистити товарні й фондові ринки від згубного впливу кризових явищ. У результаті з'явилася перспектива неконтрольованого обвалу єдиної європейської валюти, що негативно впливає і на економіку Чехії зокрема.

У зв'язку зі значним зростанням дефіциту державного бюджету у 2010-2011 рр. уряд Чеської Республіки затвердив пакет антикризових заходів, а Міністерство фінансів запропонувало зменшити соціальні виплати, збільшити деякі податки і на 4% понизити заробітну плату в бюджетній сфері. Також уряд Чеської Республіки затвердив план короткострокових та середньострокових заходів щодо подолання наслідків фінансової кризи, запропонований Міністерством фінансів. Програма передбачає: створення додаткових умов для просування чеської продукції на ринки інших країн; збільшення надходжень іноземних інвестицій; зменшення дефіциту бюджету; надання сприяння розвитку підприємницької діяльності; зменшення безробіття; продовження пенсійної реформи, яка встановлює збільшення пенсійного віку та ін.

У зовнішньополітичній сфері уряд Чехії буде спрямовувати свої зусилля на: покращення міжнародного іміджу; розвиток взаємовигідних відносин у всіх сферах з Центральноєвропейськими країнами; виконання зобов'язань, які випливають з її членства у міжнародних організаціях; підтримку і поглиблення трансатлантичних відносин, розширення співробітництва з США; підтримку розширення ЄС за умови збереження нинішніх критеріїв вступу; лібералізацію міжнародної торгівлі, ліквідацію митних бар'єрів і інших обмежень; здійснення ефективної експортно-орієнтованої політики держави з прицілом на країни і ринки, які динамічно розвиваються; забезпечення енергетичної безпеки ЧР, передусім, шляхом диверсифікації енергетичних джерел і транспортних систем та ін. [9].

Висновки з проведеного дослідження. Виходячи із проаналізованої інформації, а також характеризуючи потенціал Чеської Республіки та її місце у світовій економіці і ЄС, слід відзначити такі

особливості подолання кризових явищ: на економіку Чехії в цей період позитивний вплив мали іноземні інвестиції, зокрема з країн ЄС; важливим аспектом було те, що більша частина інвестицій поступала у сферу машинобудування (близько 40%), а це призвело до збільшення експорту; суттєвий внесок у стабільність чеської економіки вносить зовнішня торгівля товарами та послугами; позитивним є наявність у країни значного науково-технологічного потенціалу (за Індексом технологічних досягнень (ІТД) Чехія посідала 21-е місце у світі, випереджаючи деякі країни ЄС (Грецію, Португалію) [7]); стабілізації економіки активно сприяв процес приватизації банків, їх укрупнення та злиття, а також перехід контрольного пакету акцій до іноземних власників. Структурні зрушення в економіці Чехії зумовили значні зміни в складі та співвідношенні окремих видів експорту (питома вага машин та обладнання становить 41%, хімічних продуктів близько – 10%, інших промислових товарів – 40%), з чого випливає, що країні вдалося уникнути сировинної спеціалізації та нівелювати негативні наслідки кризи боргів країн Єврозони, забезпечувати незначний, але стабільний економічний ріст.

Подальші дослідження в зазначеному напрямку слід присвятити вивченню наслідків впливу європейської боргової кризи на конкурентоспроможність країн, експорт яких орієнтований на європейський ринок, а також прогнозуванню валютних ризиків та оцінці можливих фінансових втрат країн, чії національні валюти прив'язані до євро і мають фіксований курс (Болгарія, Латвія та Литва) й країн, що дотримуються плаваючого курсу національної валюти (Угорщина, Польща, Румунія і Чехія).

Бібліографічний список

1. Економіка Чехії [Електронний ресурс] – Вікіпедія. — Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>.
2. Кушнір І.В. Мировая экономика в таблицах и графиках. Чехия: социально-экономическая характеристика [Електронний ресурс] / І.В.Кушнір. – Ін-т экон. и права. – Режим доступу: <http://be5.biz/ekonomika2/002/czech.htm>.
3. Офіційний сайт Євростату [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database.
4. Рівень інвестицій в Україну у десять разів нижчий, ніж у Чехії [Електронний ресурс]//Тиждень. – 2011, 15 вересня. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/30840>.
5. Чеська Республіка [Електронний ресурс] – Central Intelligence Agency. The World Factbook. – Режим доступу: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ez.html/>.
6. Чехія: економічна ситуація [Електронний ресурс] – Укрінформ-новини. Країни світу. – Режим доступу: – <http://svit.ukrinform.ua/Chehia/chehia.php?menu=economy>.
7. Чужиков В.І. Економіка зарубіжних країн /В.І.Чужиков. – Київ: КНЕУ, 2005. – 308 с.
8. Щодо економічного розвитку Чеської Республіки (2010р.) [Електронний ресурс]. – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України – Режим доступу: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/oglad_ekonomiki/cze/5294.html.
9. Щодо планів та економічного курсу нового Уряду Чеської Республіки (липень 2010 р.) [Електронний ресурс]. – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/oglad_ekonomiki/cze/4444.html.
10. Економіка Чехії в 2011 году замедлилась до 1,7% [Електронний ресурс] – В 24. Економіка. – Режим доступу: http://www.b24.am/ru/economy/czech_16022012.html.
11. Экономическое положение и внешняя торговля Чешской Республики. – БИКИ. – 2003. – № 121. – С. 5– 9.

Анотація

Розглянуто особливості функціонування економіки Чехії, проаналізовано вплив іноземних інвестицій, динаміки і структури зовнішньої торгівлі на економіку країни та окреслено шляхи подолання боргових проблем в контексті співіснування в Єврозоні.

Ключові слова: іноземні інвестиції, зовнішня торгівля, експорт та імпорт Чехії, боргова криза.

Аннотация

Рассмотрены особенности функционирования экономики Чехии, проанализировано влияние иностранных инвестиций, динамики и структуры внешней торговли на экономику страны и намечены пути преодоления долговых проблем в контексте сосуществования в Еврозоне.

Ключевые слова: иностранные инвестиции, внешняя торговля, экспорт и импорт Чехии, долговой кризис.

Annotation

The article examines the features of the economy of the Czech Republic, the influence of foreign investment, the dynamics and structure of foreign trade on the economy and the ways to overcome debt problems in the context of coexistence in the Euro area.

Key words: foreign investment, foreign trade, export and import of the Czech Republic, the debt crisis.